

JAN DE CLERCK VIJFENZEVENTIG JAAR

Als oude mensen over hun jonge tijd spreken dan komt het bijna altijd uit op een vergelijking met de tegenwoordige, vergelijking die meestal in het nadeel is van de laatste. Dat is tenslotte zeer begrijpelijk; en het is evenzeer begrijpelijk dat oudere kunstenaars skeptisch staan tegenover de jongere generatie. Het treft des te meer iemand te ontmoeten, die met de volle inzet van zijn persoon het kunstleven van vijftig jaar geleden heeft medegemaakt en toch begrijpend en waardierend staat tegenover de jongeren. Zo iemand is Jan de Clerck.

Ter gelegenheid van zijn verjaarsfeest gingen we hem op zoeken en we vroegen hem wat te vertellen uit die tijd, ten behoeve van de lezers van 'West-Vlaanderen'. Wat bij ons verhaalde volg: hier in grote trekken:

Een echte Oostendenaar, ja, dat ben ik, vermits ik geboren werd op 17 oogst 1881 in de Paulusstraat; die straat ligt in het hart van het oude Oostende; daar hebben vele kunstenaars gewoond (o. a. tot kort geleden Sorel en nu Houwen). Van vaderszijde en van moederszijde hadden we kunstenaars in de familie; maar dat heeft mijn vader niet kunnen bewegen om me toe te laten kunstenaar te worden, integendeel misschien. Vader had een zaak voor decoratie en ameublement en was zeer zakelijk aangelegd, ik niet! Het drama zou niet lang op zich laten wachten. Als klein jongentje moest ik naar de nonnetjes van de Sebastiaanstraat, tegen 2 F per maand; in plaats

van lettertjes te maken tekende ik eens het portret van Seur Cécile op mijn leitte en toen ze kwam kijken en opspeelde zei ik: *Doe uw bril af, Mascœur, ge zijt dan veel schoner.* Ze was, zonder dat ik het gewild had, in haar trots gekwetst; ze blafte me giftig toe: *Ge zoudt zeker artist willen worden!* Dat was als een groot verwijt bedoeld. Vader werd op de hoogte gesteld en zou me dat wel afleren, zei hij. Artist worden!

Hij kon niet beletten dat tekenen en schilderen mijn enig verzet werden. De Broeders van Liefde moedigden me aan en het werd nog ernstiger toen ik op het college kwam en naar de tekenschool mocht; men had dat nodig in de stiel van decorateur, beweerde vader. We waren op het college met een gans groepje kameraden, die opgingen in kunst; de Ostyns waren daarbij, en Henri Baels, en de gebroeders Van Oye. Die hebben me nog anatomieboeken geleend, van hun vader Dr. Van Oye: dat was bedoeld voor tekenstudies, maar ik heb er niet veel profijt van gehad, want ik heb maander lang geleden aan alle soorten ingebeelde ziekten, die ik daar beschreven vond.

Toen ik na mijn collegetijd zelf in het bedrijf kwam was vader toch tevreden over de opgedane vaardigheden. Wij moesten dikwijls naar Brussel voor de zaken en vader liet me zelfs toe een tijd lang te werken in het atelier van de schilder Payen, want de klanten hadden graag een beetje kleur in de decoratie van hun interieurs. Ik leerde daar Portaels en Camille Lemonnier kennen, die me fel hebben aangemoedigd. Zo durfde ik het aan op twintigjarige leeftijd een eerste expositie te houden; niet

onder mijn eigen naam echter, want daar wilde vader niet van horen, maar onder de naam *Jan van Oostende*. Ik mag zeggen dat het een groot succes werd. Invitaties kwamen toe om in binnen- en buitenland te exposeren; zo kwam ik in Duitsland en Engeland. Het werd een schone tijd. In 1907 exposeerde ik zelfs in Spanje.

Intussen was er ook te Oostende stilaan een tamelijk belangrijk kunstleven ontstaan. Wij hielden een eerste groepstentoonstelling van Oostendse kunstenaars, met Desforges, Halle, Bulcke e. a. en later een tweede met Henri en Constant Permeke. Zo werd weldra de noodzakelijkheid van een Kunstkring ingezien; de *Cercle Artistique d'Ostende* ontstond zo op mijn atelier van de Hospicenstraat (tegenwoordig E. Cavellstraat). Daar hebben we veel plezante en andere avonturen beleefd. Ensor deed niet mede; wij hadden wel veel omgang met hem, maar hij was ouder dan de meesten onder ons en hij had precies geen gemakkelijk karakter; het vroeg grote behendigheid om de vrede te behouden. Constant Permeke deed het nog best, ook wel dank zij zijn vrouw Mieke, die een radde tong had.

In dien tijd had vader Permeke (Henri) een woonschuit *Artis amor*; hij had het beroep van loodgieter opgegeven om kunstschilder te worden. In die schuit hebben we veel gewerkt. Mijn elf jaar jongere broer Oscar was toen ook al van de partij; mijn succes had immers de weerstand van vader tegen het kunstenaarschap gebroken: Oscar mocht naar de Academie te Gent en werd als beeldhouwer geprimeerd; hij is dan later naar Engeland gegaan en vandaar naar Amerika; tegenwoordig is hij directeur der Academie van Leuven.

Stilaan geraakte ik ook in de visserswereld thuis. Men had me gevraagd voorzitter te worden van de kring *Kunst genegen* der vissersgilde van Paster Pype en Kanunnik de Spot. We speelden toneel en bouwden decors in het lokaal; aan de kaarttafel werd ik gauw goed bevriend met die mensen, die de hartelijkste mensen van de wereld zijn als ge ze kent. Die vriendschap heeft me veel geholpen als ik later ben begonnen met het schilderen van het vissersleven; ze waren altijd gereed om model te staan en ook om hun sloepen te schikken gelijk het best paste voor mij.

Toen kwam de oorlog '14-'18. Op een garnaalboot zijn we met gans de familie naar Engeland getrokken. Mijn broer Georges was toen reeds een hele tijd verbonden als violonist aan het Gaiety-Theatre te Londen; hij heeft carrière gemaakt aan het philharmonisch orkest van Philadelphia onder de leiding van Stokovski, maar nu is hij op rust in de Franse Landes; zijn zoon Marcel is aan de Unesco verbonden en zit voor het ogenblik in Saïgon. De directeur van de Gaiety bezorgde ons een woning in Worcesterpark bij Londen; ik werd opgenomen in de hulp-

Jan de Clerck (links) en Constant Permeke (rechts) vóór 1914 te Oostende.

diensten van het Belgisch leger, maar had toch veel tijd om te schilderen. Wij hielden zelfs een *Belgian exhibition of modern Art* in Kingston u. Thames. Henri Baels sprak de openingsrede uit van deze tentoonstelling, die doorging ten voordele van het Rood Kruis voor onze soldaten. Behalve Henri Baels — ge weet dat onze Prinses van Réthy in Engeland geboren is — vonden we veel Oostendse vrienden in Engeland terug. Zo heb ik ook Constant Permeke kunnen helpen, toen hij na zijn kwetsuur te Antwerpen overgebracht was geworden; zijn oudste zoon heeft zelfs zijn naam van mij gekregen: John. Ook Tytgat was daar en nog enkele andere schilders als Boudry en de Selliers. En ik verzeker U, we hebben daar veel gewerkt.

In welke richting ik werkte? Ik was nooit tevreden en ik zocht altijd verder. Hier hebt ge een artikeltje van 1919, lang geleden bewaarde ik alles wat men over mij schreef, maar op zekere dag heb ik, gelijk Gustaaf Desmet, alles opgebrand, maar dat artikeltje heb ik toch behouden:

In een oud dagbladuitknipsel lezen we: *Jan de Clerck, un artiste, qui cherche toujours à se dégager de tout ce qui devient mécanique... Il veut à tout prix, au prix même du succès et de la gloire, éviter tout ce qui est méthode. Ah, je sais bien, si Jan de Clerck avait voulu toujours 'faire' des impasses, ou 'faire' du luminisme, il y aurait beaucoup de gens pour l'applaudir, mais le peintre ostendais se méfie des 'bravos' et seul poursuit sa route... N'est-il pas le précurseur de tous ces mouvements actuels, de toutes ces recherches de l'art contemporain concernant le dynamisme, l'atmosphère, le luminisme et l'expressionisme.*

Hier wordt natuurlijk de moderne richting in ons land bedoeld. Er zijn inderdaad in het vroege werk van deze kunstenaar doeken aan te wijzen, die klaarblijkelijk ver vóór zijn op hun tijd; tot zelfs abstract werk kan men er aantreffen. Is het dan te verwonderen dat hij zoveel sympathie gevoelt voor wat de jongeren presteren?

A. S.